

2016 • JULI

MARIËNBURG

JAAR 33 • 03

MAGAZINE

VAN EN VOOR KRITISCH KATHOLIEKEN

GEEN KLERIKALE DIACONESSEN

GOD NOG AN TOE...

FRANK PLOUM: "IK BEN EEN VERBINDER"

OPENBARING EN ERVARING

DE PAUS IN DE DOOS

M-TWENTYFIVE DOET DIACONIE

COL OF ON

MARIËNBURG MAGAZINE
IS EEN UITGAVE VAN DE
GELIJKNAMIGE VERENIGING
VAN KRITISCH KATHOLIEKEN EN
VERSCHIJNT VIJFMAAL PER JAAR.
EERDER HEETTE DIT BLAD
'NIEUWSBRIEF' EN 'MV-NU'.
OVERNAME VAN ARTIKELEN
IS TOEGESTAAN MITS VOORAF-
GAAND CONTACT MET DE
REDACTIE.

© 2016 MARIËNBURG
ISSN1878-8734

WEBSITE

www.marienburgvereniging.nl

REDACTIE

red.-secre. en eindredacteur:

Lambert van Gelder

redacteuren:

Leon Goertz

Ad Krijnen

Leo Le Large

Jacques van Leeuwen

Arthur van Tongeren

REDACTIE-ADRES

Per post: Archipelstraat 286,
6524 LR Nijmegen

Per e-mail: redactie@marienburgvereniging.nl

VORMGEVING

N-ything Design, Boxmeer

DRUK

Bek maakt communicatie, Veghel

LIDMAATSCHAP / ABONNEE

Het lidmaatschap van de vereniging bedraagt
€ 35,- per jaar; daarbij is het abonnement
op 'Mariënburg Magazine' inbegrepen.

Abonnement zonder lidmaatschap € 25,- per
jaar.

Losse nummers € 5,-. Aanmelden bij het
secretariaat of via de website.

IBAN: NL77 RABO 0329 9215 68;

BIC code : NLRABO2U.

De Mariënburgvereniging is ANBI erkend.

Betaling via automatische incasso heeft de
voorkeur.

BESTUUR MARIËNBURG

Harrie van den Akker, voorzitter,
06-48590171

Julia van Wel, secretaris, 06-21294252

Ed Schreurs, penningmeester, 0499-376480

Michel Besnard, lid, 040-2810073

E-mail: bestuur@marienburgvereniging.nl

SECRETARIAAT

Postbus 675-3800 AR Amersfoort

Tel. 033-4690070

E-mail:

secretariaat@marienburgvereniging.nl

04

GEEN KLERIKALE DIACONESSEN
LAMBERT VAN GELDER

06

KICKEN OP DE PAUS
HUUB SCHUMACHER

07

OPENBARING EN ERVARING
ARIE AKKERMANS

10

FRANK PLOUM:
"IK BEN EEN VERBINDER"
LIDY VERDEGAAL

14

GOD NOG AN TOE...
LEO LE LARGE

16

M-25 DOET DIACONIE
CORNEL SPIJERBOER

18

DE PAUS IN DE DOOS
AD KRIJNEN

21

LEZERS SCHRIJVEN MEE

22

"HET GAAT OM HET HUMANE"
LEO LE LARGE

EN DE COLUMNS

6 Huub Schumacher: Hoe te blijven kicken op de paus

9 LLL: Tijd

DIACONIE OF –WEL?

In dit nummer valt het woord 'diaconie' meermalen. De vrouwelijke religieuzen hebben het erover met de paus (blz.4), Franck Ploum begon zijn kerkelijke loopbaan als diaken, totdat het van de bisschop niet meer mocht (blz. 10), en M25 is een concreet voorbeeld van 'diaconie doen' (blz. 16). In de rooms-katholieke kerk wordt het woord 'diaconie' echter nauwelijks gebruikt en menigeen weet niet eens wat eronder verstaan moet worden. Bij protestanten is diaconaal werk wel een bekend verschijnsel, daar zijn diakenen en diaconessen(zieken)huizen landelijk bekend.

Het Tweede Vaticaans Concilie heeft geprobeerd de functie van diaken (m/v), die al in de vroege kerk bestond, weer te reanimeren en te regelen: er kwamen permanente en transeunte diakens, allemaal mannen. Daar is het een beetje bij gebleven. De meeste leden van de ras krimpende groep gelovigen weten nog steeds niet goed het verschil aan te geven tussen een diaken en een pastoraal werker.

En nu, een halve eeuw later, zijn het de nonnen die de discussie op gang proberen te brengen over de mogelijkheden om de functie ook voor vrouwen toegankelijk te maken. Het diaconaat is een officieel erkend kerkelijk ambt, waarvoor een wijding nodig is. Het is de onderste trede op de ambtsladder die omhoog gaat naar priester en bisschop. Dus, vragen kerkelijke gezagsdragers al direct: 'Willen die vrouwen misschien stiekem t.z.t. priester worden?'

De diacones Phoebe, werkzaam in het Griekse Kenchreai, die door Paulus in zijn Romeinenbrief (16:1) expliciet gegroet wordt.

**BESTUUR EN REDACTIE VRAGEN
AAN ALLEN DIE DIT LEZEN OM:**

- FAMILIE, VRIENDEN EN KENNISSEN TE WIJZEN OP HET BESTAAN VAN MARIËNBURG MAGAZINE EN HEN TE ENTHOUSIASMEREN OM EEN ABONNEMENT TE NEMEN;
- ADRESSEN VAN CANDIDATEN VOOR TOEZENDING VAN EEN PROEFNUMMER AAN HET SECRETARIAAT DOOR TE GEVEN;
- ADRESSEN DOOR TE GEVEN VAN DEGENEN AAN WIE MEN EEN GESCHENKABONNEMENT WIL GEVEN.

Het volgende nummer verschijnt half september. Bijdragen uiterlijk half augustus aan het redactie-adres

**REDACTIE
ACTIE
IE
INFO.**

De begrippen 'diaconie' en ook 'caritas' hebben een diffuus karakter, erkende onlangs een deskundige op dit gebied. Ze betekenen zoiets als 'de zorg c.q. de liefde voor de naaste'. Het zijn actieve termen, vond hij, want het gaat om ons menslievend handelen omwille van de ander. Waarbij ik dan toch graag zou willen weten of een ambulancechauffeur diaconaal bezig is, of asielzoekers en vluchtelingen onderdak verschaffen diaconaal werk is, of een friettentje een diaconale instelling is. Als het etiket 'diaconie' overal op geplakt kan worden, wat zegt het dan nog? Hebben we er wat aan om dit woord te gebruiken? Zijn er lezers die dit dilemma kunnen oplossen?

• Dus diaco-nie of –wel?

GEEN KLERIKALE DIACONESSEN

Op 9 maart van dit jaar publiceerde de beroemde Zwitserse theoloog Hans Küng een “urgente oproep aan paus Franciscus om een open en onpartijdige discussie over de onfeilbaarheid van paus en bisschoppen toe te staan”. Hij deed deze oproep in het kader van de herpublicatie van zijn boek

Onfeilbaar? uit 1970, waarvoor hij in 1979 door paus Johannes Paulus II werd veroordeeld en hem de leerbevoegdheid werd ontzegd. Tot zijn verrassing kreeg hij drie weken later al een antwoord op deze (open) brief, en wel van paus Franciscus persoonlijk, niet ondertekend met een kruisje voor en p.p. achter zijn naam, maar gewoon met “*fraternamente*, (broederlijk) *Franciscus*.” De paus zou ervoor zorgen dat dat door zou gaan. En dat terwijl het hier toch ging om een in 1870 officieel verklaard dogma!

In mei daarop volgend vond in Rome het elke drie jaar gehouden symposium plaats van 800 hoogste oversten van de ong. 1800 ordes en congregaties van vrouwelijke religieuzen, die zijn aangesloten bij de *International Union of Superiors General* (IUSG). Alles bij elkaar vertegenwoordigden die een half miljoen nonnen uit vijf continenten. In het programma was ook een ontmoeting met paus Franciscus opgenomen. Het zou een open gesprek dienen te worden en daarvoor had het IUSG-bestuur tevoren schriftelijk vragen kunnen indienen. Bestuursvoorzitter, Carmen Sammut, missiezuster van O.L.Vr. van Afrika, las die nog eens voor, en als tweede vraag dit: “Er bestaat in de Kerk het ambt van permanente diaken, maar dat is alleen toegankelijk voor gehuwde en ongehuwde mannen.

Zuster Carmen Sammut, voorzitter van de Unie van Hogere Oversten, dankt paus Franciscus voor de toezegging van een nieuwe studiegcommissie met betrekking tot vrouwelijke diakens.

Wat houdt de Kerk ervan af om vrouwen bij de permanente diakens toe te laten, precies zoals dat gebeurde in de oerkerk? Waarom voor deze kwestie niet een officiële studiegcommissie oprichten?”

Paus Franciscus ging hier uitgebreid op in. Hij vertelde dat hij vroeger, bij een van zijn bezoeken aan Rome, een Syrische theoloog had gesproken en hem expliciet over diaconessen had aangesproken: “Wat waren dat voor functies? Waren die vrouwen gewijd of niet? Het Concilie van Chalcedon (451) heeft het erover, maar dat is niet erg duidelijk. Het schijnt, vertelde de man, dat de rol van de diaconessen vooral bestond in helpen bij de doop van vrouwen; in die tijd doopte men door onderdompeling en vanwege het decorum moesten dan vrouwen daarbij assisteren. Ook deden ze dan de zalvingen die bij het doopsel plaatsvinden. En dan nog iets aparts: als een vrouw bij de bisschop was komen klagen dat ze door haar man werd geslagen, kregen de diaconessen de opdracht om te kijken of er ten gevolge van de klappen op haar lijf blauwe plekken te zien waren en daarover dan aan de bisschop verslag uit te brengen.”

Franciscus vervolgde: “Dit is wat ik me nog herinner. Er zijn tal van publicaties over het diaconaat in de Kerk, maar het is niet echt duidelijk wat het precies inhoudt. Ik denk de Congregatie voor de Geloofsleer te vragen mij op de hoogte te brengen van de studies over dit onderwerp, want ik heb jullie hier alleen geantwoord op basis van wat ik van die theoloog gehoord heb. En daarom ga ik een officiële studiegroep in het leven roepen. Het lijkt me goed voor de Kerk om op dit punt duidelijkheid te verschaffen. Ik ben het ermee eens dat iets dergelijks moet gebeuren.”

Twee studiegroepen mogen we dus verwachten. Die over de onfeilbaarheid kan gauw klaar zijn: gewoon het boek van Küng een keer goed lezen. Die over de diaconessen vindt alles wat erover te zeggen valt bij (de Nederlandse) Mill Hill Father John Wijngaards in Londen, die al zijn halve leven daar onderzoek aan besteedt. Toch zal die commissie er nog wel lang over doen, want de functie van diaken is de eerste stap op weg naar die van priester, bisschop, kardinaal of paus. Daar is een

Een paar weken geleden publiceerde het ‘Katholiek Nieuwsblad’ over de volle breedte van de voorpagina een foto, die een ‘still’ leek uit een x-te-rangs horrorfilm, een intimidatiescène. Het slachtoffer wordt door bizar geklede folteraars gedwongen iets te slikken, zou je denken. Maar nee. Het blad schreef erbij: “De foto laat mooi zien hoezeer de tongcommunie bijdraagt aan de wijding van het ogenblik, niet alleen voor de vrouw, maar ook voor de bedienaar en zelfs voor de acoliet.”

SACRAMENT IN UITVOERING

Enkele weken eerder bracht het blad het bericht dat in 2013-14 de Amerikaanse astronaut Mike Hopkins 166 dagen in het International Space Centrum heeft doorgebracht en voor die tocht zes geconsacreerde hosties had meegenomen. Het aartsbisdom Galveston-Houston had daarin toegestemd. Hopkins: “Te weten dat Jezus bij me was toen ik de deur uitstapte, het vacuüm van de ruimte in, was belangrijk voor me.” Voor Jezus, die al eens eerder een hemelvaart had gemaakt, was deze tocht maar een klein snoepreisje. En dat terwijl op aarde deskundigen meer en meer

vraagtekens gaan zetten bij zijn reële aanwezigheid in die hosties. En nog niet eens in staat zijn te antwoorden op de vraag: hoelang blijft Jezus eigenlijk in de geconsacreerde hostie? Wat is zijn uiterste aanwezigheidsdatum? (LvG)

6

HUUB SCHUMACHER

HOE TE BLIJVEN KICKEN OP DE PAUS

Het was dit jaar nog net geen zomer toen ik in hartje Utrecht een refter vol religieuze zusters binnenstapte. Voelde me wat onzeker. Kon moeilijk anders. Ik had al wel eens van de 'Zusters Augustinessen van Sint Monica' gehoord, dat wel, maar verder ging mijn bekendheid met hen niet. Nu plofte ik er in die refter ineens midden tussen om hen een zinvolle retraiteweek te gaan bezorgen. Behalve nieuwsgierig kijkende gezichten bovenop helder witte habijten keek mij tevens vanaf een grote foto tegen de muur een vertrouwde man aan die me onmiddellijk op m'n gemak stelde. Misschien kent u die foto ook wel: guitig kijkend steekt hij jongensachtig z'n duim naar je omhoog alsof hij – in dit geval dan tegen mij – wilde zeggen: geen zorgen man, dat komt wel goed tussen jullie, heb er vertrouwen in dat het helemaal gaat lukken... 't Is met die retraite dan ook dik voor mekaar gekomen, hoor. Voor de zoveelste keer was ik blij met paus Franciscus. Zeg nou zelf, wie had het ooit kunnen dromen dat wij als muf zootje katholieken nog eens zó de show zouden stelen met onze voorman. Daar kick je toch gewoon op! Soms slaat me wel eens de schrik om het hart; valt hij misschien 'n keertje onverhoeds door de mand? Blijkt plots een achterneef van hem een drugs crimineel? Ja, ik zeg maar wat. Het kan wél natuurlijk; hij is en blijft ook maar een gewone mens. Daarom juist kicken we op hem. Daarom juist kunnen we trots op hem zijn. Zou hij immers zó hoog vliegen, dat we hem niet meer als ménsje zouden herkennen, dan was het over, gegarandeerd. Daarom: Zijne Heiligheid Franciscus moet tegelijk 'onze Frans' blijven. Denkend aan Johan Cruijff en Jezus Christus doe ik daarom de suggestie om achter zijn naam, 'paus Franciscus', nóg een stukje naam te zeggen, of minstens te denken. Wat ik hier in godsnaam bedoel? Hoor ik alleen de naam 'Cruijff' zonder 'Johan' en hoor ik alleen de naam 'Christus' zonder 'Jezus', dan worden ze op slag onbereikbare bovenmenselijke sterren. Hoor ik bij 'Cruijff' ook 'Johan', dan blijft de hemelster tevens gewoon iemand uit de Jordaan, een slungel met grote scherpe neus die te veel gerookt heeft. En hoor ik bij 'Christus' ook 'Jezus', dan blijft hij als Zoon van God er toch tevens een van Jozef en Maria en had hij in z'n familie een 'tante Betje', een nicht van z'n moeder. Voel je? Door dat tweede stuk naam erbij blijven deze twee óók gewoon menselijk. Dat is nodig wil je er op blijven kicken.

Ik stel daarom voor om achter de naam 'paus Franciscus', die toch de Barmhartigheid zelf is, óók de Argentijnse naam 'Bergoglio' minstens te denken. Daardoor houd je ook hem tevens met beide benen op de grond, van een land dat nog wel verward is in een politieke oorlog om grove corruptie... terwijl hij zoveel anders is! Dat geeft reden op zo iemand te blijven kicken.

wijding voor nodig en in het kerkelijk wetboek staat met zoveel woorden: "De heilige wijding ontvangt alleen een gedoopte man" (canon 1024). Bovendien, als er sprake is van vrouwen in kerkelijke functies, denken de eerwaarde heren in het Vaticaan nog gemakkelijk vooral aan vrouwelijke religieuzen.

Paus Franciscus heeft echter al wel laten doorschemeren, dat hij niet wil dat de toekomstige diaconessen door een wijding of hoe ook in de rangen van de geestelijke stand worden opgenomen. "Geen klerikalisme", zei hij. Daarbij hanteert hij wel een vreemde theologie. Want toen een journalist van het Italiaanse dagblad *La Stampa* hem eens vroeg of een vrouw ook kardinaal zou kunnen worden, gaf hij een hele uiteenzetting over de Kerk als 'bruid van Christus' en dat de priester hierin de persoon van Christus als 'echtgenoot' vertegenwoordigt. En dat zoiets dus alleen door mannen gedaan kan worden.

De diacones-commissie zal nog wel enkele beren op haar weg tegenkomen. Hopelijk wordt die weg geen lange baan en ligt daarop geen dooie mus. Maar dat er nog heel wat water door de Tiber moet stromen, voordat een vrouw hoofd is van de Congregatie voor de Geloofsleer, is wel zeker. ●

CO
LU
MN.

OPENBARING EN ERVARING

IN HET EERSTE DEEL VAN MIJN LEVEN WAS GOD HEEL VANZELFSPREKEND AANWEZIG. EN TOCH WAS HIJ VERAF. IK GROEIDE OP IN DE JAREN TWINTIG VAN DE VORIGE EEUW IN EEN ZEER RELIGIEUZE OMGEVING. GEZIN, SCHOOL EN KLEINSEMINARIE. OVERAL HOORDE GOD ERBIJ ALS EEN DEEL VAN HET LEVEN. MAAR HIJ WAS ER NIET ALS EEN BRON VAN VREUGDE. WE PREVELDEN WEL ONVERSTAANBAAR ALS MISDIENAARS AAN DE VOET VAN HET ALTAAR DAT WE OPGINGEN NAAR GOD DIE "ONZE JEUGD VERBLIJDT", MAAR HIJ WAS ER MEER ALS EEN GEZAGSDRAGER AAN WIE WE VERANTWOORDING SCHULDIG WAREN. NIET ZOZEER VREUGDE, MEER ANGST. GOD WAS HET HOOGSTE GEZAG, HIJ BEPAALDE WAT WE MOESTEN DOEN EN GELOVEN. DE GELOOFSWAARHEDEN DIE VER BOVEN ONS VERSTAND UITGINGEN HAD HIJ OOK OIT MEEGEDEELD IN EEN RECHTSTREEKSE EN EENMALIGE BOODSCHAP, EENS EN VOOR ALTIJD. WE ZIJN DAT OPENBARING GAAN NOEMEN.

Zo speelde dat ook een rol in mijn theologieopleiding op het grootseminarie: dogmatiek was een apart vak met een lijvig Duits handboek, waar ‘Dogmatik’ op stond, maar dat verder in het Latijn was verwoord. Iedere paragraaf begon met een dogma dat daarna werd ‘bewezen’ als een van God gegeven openbaring. En het bewijs bestond uit drie gegevens: teksten uit de Schrift, de traditie en het kerkelijk leergezag.

Dat alles kwam vanzelfsprekend bij ons over en we stelden er geen vragen bij. Wel weet ik nog dat er tegen het einde van mijn opleiding iets nieuws gebeurde. Zo heette het ook: de *Nouvelle Theologie* van Lyon Fourvière. Er kwamen Franse boeken binnen waarin de patrologie aan een grondig onderzoek werd onderworpen op zoek naar een ander denken o.a. over openbaring. Ik heb sommige van die boeken nog gelezen maar begreep nog niet de volle portée ervan. Nu staat er een hele rij van de boekenreeks *Sources Chrétiennes* in mijn boekenkast waarmee de jezuïeten toen begonnen zijn.

EEN ANDER KLIMAAT Later ging ik klassieke talen studeren in Nijmegen en verdween theologie uit mijn aandacht. Wel volgde ik heel regelmatig een wekelijks vrij college van professor Grossouw over de evangeliën, heel inspirerend en vernieuwend, maar toch nog geen breuk met opvattingen uit het verleden. Toen kwam de school en in mijn drukke bestaan als leraar was ik met heel andere zaken bezig, maar toch las ik – dat probeerde ik in ieder geval – de boeken van professor Edward Schillebeeckx. Bij hem nam ik kennis van een andere interpretatie van het begrip openbaring. De directe boodschap uit de hemel verdween, maar vreemd genoeg zonder veel impact op mij zelf.

Weer later begon ik met een aantal vrienden het boek van Anton Houtepen, *‘God een open vraag’*, te lezen en merkten we wel dat we in een ander klimaat terecht waren gekomen. We dachten het te kunnen en mogen samenvatten in de uitspraak van professor Harry Kuitert: “Alle spreken over boven komt van beneden, ook de uitspraak dat iets van boven komt.” Later beseften we dat Kuitert daarmee een brug te ver ging, maar aanvankelijk sloegen ook wij iets door, geraakt als we waren door het algemene secularisme. Op een bijeenkomst van de Brabantse Katholieke Bond van Ouderen hoorde ik een inleiding van professor Herman van Praag die ons liet zien hoe hij als jood omgaat met de boeken van de Joodse Schrift: in de huid kruipen van de tijdgenoten en als een van hen in gesprek gaan met de Eeuwige. En dan – dat is essentieel – die ervaring tot een levensweg te maken. Ik denk dat een dergelijke

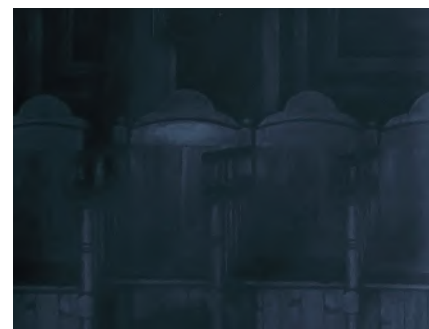
uitspraak overeenkomt met het moderne begrip van openbaring: alleen praxis maakt de openbaring volledig.

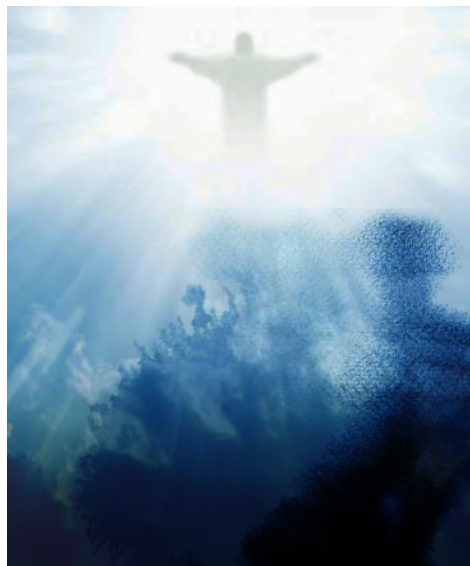
GEEN HEMELSE BOODSCHAPPEN

Onlangs herlas ik Houtepen, die aantoonde dat al die zgn. rechtstreekse boodschappen uit “den hoge” in feite allemaal menselijke ervaringen of menselijke belevingen zijn geweest: “visies en visioenen, dromen en orakeltekens, ontmoetingen en richting wijzingen, profetieën en geschiedenisduiding, waarin het Woord, de Geest, de Wijsheid van God wordt gezien, de Hand Gods die het leven leidt en die bevrijdt uit de doodsnoed van volk en individu.” (blz. 364). Dit waren belevingen die men zelf moest duiden en geen epifanieën die recht uit de hemel naar beneden kwamen. Houtepen schrijft over de ontwikkeling van de begrippen openbaring en ervaring. Het is geen gemakkelijke lectuur. In samenspraak met moderne theologen en vooral met zijn leermeester Schillebeeckx, nuanceert hij deze begrippen. Heel overtuigend toont hij aan, dat we het moeten hebben van *ervaring* en *beleving*. Hij onderscheidt vijf modellen van openbaring in de twintigste eeuw. Het vijfde model is het model van De Weg. De Weg is een door de Schrift bevestigd woord; de eerste christenen stonden bekend als ‘de mensen van De Weg’ en Jezus heeft zich ook zelf De Weg genoemd. Bij deze interpretatie van openbaring noemt Houtepen o.a. Teilhard de Chardin. Volgens hem kunnen ook de politieke theologie en de bevrijdingstheologie hierbij ondergebracht worden.

Hij noemt het met een eigen woord de *orthogenesis* van de mens, de mens zoals hij eigenlijk hoort te zijn. De oprichting van de mens in al zijn potenties, de vervulling van de geschiedenis in humanisatie en zelftranscendentie van de mens-in-gemeenschap (de mens wordt steeds meer mens en overstijgt zichzelf). Wat God wil, daar gaat het om, zijn rijk in de geschiedenis van mensen, concreet historisch als een praxis van bevrijding van mensen (blz. 377). Ik denk dan, dat we hier mogen aansluiten bij wat Jezus het ‘Rijk van God’ noemt, het Koninkrijk dat komend is als wij het maken.

OPENBARING IS ERVARING Zoals Houtepen zelf zegt staat hij met zijn opvatting over openbaring = ervaring in het spoor van Schillebeeckx. Hij citeert die dan ook, onder meer in het volgende citaat, waarin ook een reactie gegeven wordt

op de uitspraak van Kuitert, die ooit zo gemakkelijk werd gepopulariseerd:

“Gods openbaring volgt de weg van menselijke ervaringen. Openbaring – puur initiatief van Gods menslievende vrijheid – overstijgt elke menselijke ervaring, dat wil zeggen ze komt niet uit subjectief-menselijk ervaren en bedenken; maar ze kan zich slechts laten waarnemen door en in menselijke ervaringen... Openbaring toont zich in een lang proces van gebeurtenissen, ervaringen en interpretaties... en niet in een bovennatuurlijke ‘ingreep’, als het ware ‘bij toverslag’, terwijl zij toch geenszins een menselijk product is: zij komt “van boven”. Niet uit maar *in* onze ervaringen manifesteert zich de zelfopenbaring van God als innerlijke verwijzing naar wat die ervaring en interpretatieve geloofstaal in het leven heeft geroepen.”

Uit deze tekst van Schillebeeckx meen ik in ieder geval te mogen concluderen, dat de openbaring van God in de ervaring niet bestaat uit een actieloze ervaring, maar dat die zich moet uiten in de praktijk. De praxis zelf hoort bij deze dynamische opvatting van Gods openbaring. Mijn conclusie is dat openbaring evenzeer een woordelijke als ook een daadwerkelijke interpretatie is van de Schrift. Als we zo denken over openbaring van God, laten we ons hierdoor aanspreken op ons doen en laten, op onze bijdrage aan de voltooiing die ooit is aangekondigd. ●

Arie Akkermans (1924) was tot zijn huwelijk in 1974 lid van de Missionarissen van de H. Familie. Hij studeerde klassieke talen en was gedurende 25 jaar leraar aan het Maurickcollege in Vught. Hij is als vertaler verbonden aan het Augustijns Instituut in Eindhoven.

*Teithard noemt het met een eigen woord
de orthogenes van de mens, de mens
zoals hij eigenlijk hoort te zijn.*

COLU TIJD

In de dertiende eeuw werden de ketterse Katharen door de Inquisitie berecht. Zij wisten nauwelijks welke dag het was: “Twee of drie dagen na de zondag”, stamelden ze bij het verhoor. De pastoor luidde namelijk alleen op zondag de klokken. Hoe anders is de tijd voor ons vandaag.

Een topsportster die teleurgesteld is, omdat ze door éénhonderdste seconde minder het Olympisch goud aan zich voorbij ziet gaan. Vandaag gaat het om onderdelen van secondes en meestal ook volautomatisch. Angelusklokken luiden precies op tijd en vaak zit er geen Engel-des-Heren-bidder meer achter.

Tijd is geld. Bij een crematie staat het personeel achter de schermen de toegestane tijd in de gaten te houden: minuten langer kost geld. En de voorganger moet hulpeloos toezien hoe de treurende eindeloos afscheid nemen.

De zondagse televisiemis lijkt wat dat betreft een voorbeeld. Puntgaaf wordt binnen één uur de dienst afgerond. Maar niet alles is wat het lijkt.

Een van de vorige zondagen liet de regisseur per ongeluk een niet-gewenst camerabeeld er doorglippen. Daarop was een in het zwart geklede figuur te zien die met brede armgebaren de dienstdoende priester probeerde duidelijk te maken dat hij de mis moest beëindigen. Duidelijk zenuwachtig sloot de pastoor af met een snelle zegen.

"IK BEN EEN VER- BIN- DER"

INTERVIEW
MET THEOLOOG,
SCHRIJVER,
LITURG EN
INSPIRATOR
FRANCK PLOUM.

IN HET AUTOVRIJE CENTRUM VAN BREDA, IN DE SCHADUW VAN DE GROTE KERK, MAAR ONZICHTBAAR VANAF DE STRAAT, WANT ACHTER EEN DEUR TUSSEN DE WINKELS, STAAT EEN PRACHTIG ACHTTIENDE-EEUWS LUTHERS KERKJE. DIT IS SINDS EEN JAAR HET ONDERDAK VAN DE OECUMENISCHE EKKLESIA BREDA. DIE KAN OP DEZE PLEK HAAR VLEUGELS UITSLAAN: HET AANTAL VIERINGEN IS VAN MAANDELIJKS NAAR TWEEWEEKELIJKS GEGAAN, EN ER IS IN HET GEBOUW ZAALRUIMTE VOOR CURSUSSEN, LEZINGEN, WORKSHOPS ENZ. MARIËNBURG MAGAZINE WOONDE EEN ZONDAGSE VIERING BIJ EN GENOOT VAN DE SFEERVOLLE KERKZAAL, DE PRACHTIGE KOORZANG, EN DE KWALITEIT VAN DE BIJBELEXEGESE. EEN GESPREK MET FRANCK PLOUM, INITIATOR EN VOORGANGER VAN DEZE EKKLESIA, MAAR OOK CURSUSLEIDER, SCHRIJVER VAN LITURGISCH MATERIAAL, BEGELEIDER VAN RETRAITES, VERTALER, EN VEELGEVRAAGD SPREKER.

U had na uw theologiestudie uit overtuiging gekozen voor pastoraal werk in een parochie, en heeft dat ook twaalf jaar gedaan. Eerst in de Bethlehemparochie in Breda, daarna in de Thomaspapochie in Oosterhout. Maar eind 2006 werd u ontslagen door de bisschop van Breda, omdat u na uw echtscheiding een nieuw relatie aanging. Is dat dan een reden voor ontslag?

"Ja, dat zijn de regels. Ik was sinds 2000 diaken. Een diaken mag wel getrouwd zijn, maar als je eenmaal diaken gewijd bent, mag je niet meer trouwen of hertrouwen. Dan moet je de rest van je leven dus celibatair blijven. Daaruit blijkt dat sommige Duitse theologen gelijk hebben, wanneer ze de diaken (waartoe het Tweede Vaticaanse Concilie destijds heeft besloten) een *Ersatzpriester* noemen."

U hebt destijds met dat ontslag wel de pers gehaald.

"Dat was aanvankelijk niet de bedoeling. Je ziet dat kerkmensen in dit soort situaties nogal in de kramp schieten. Ze zijn doodsbang dat er pers op af komt. Daarom wilde men dat ik er niet over sprak, kregen mensen pas bericht na mijn vertrek en werd later pas een besloten afscheidsbijeenkomst georganiseerd. Dat stiekeme gedoe leidde tot allerlei bizarre speculaties over de reden van mijn vertrek. Toen besloot ik bij dagblad BN De Stem mijn verhaal te doen."

En toen stond u op straat?

"Dat viel mee. Omdat ik tijdens mijn pastoraat veel geschreven had, waaronder alle liturgisch materiaal, en veel ervaring had opgedaan met het organiseren van activiteiten op het gebied van spiritualiteit en geloof, heb ik Bureau Mamre opgericht. Ik werd zjp-er. In no time had

ik meer dan fulltime werk. Ik was onder meer landelijk projectleider van de Maand van de Spiritualiteit, directeur van Zinweb, ik werkte voor Mensen met een Missie en Katholiek Netwerk. Later ook nog even hoofdredacteur van NieuwWij.

In december 2009 ben ik op hun verzoek met voormalige koorleden van de Bethlehemparochie in Breda, die iets nieuws wilden beginnen, om de tafel gaan zitten. Toen is de Stichting Ekklesia Breda opgericht. Er kwamen vanaf 2010 maandelijkse vieringen, en ik werd onbezoldigd voorganger.

Het was inspirerend om de liturgie mee te ontwikkelen.

Daarnaast werkte ik vanaf najaar 2010 in Amsterdam. Huub Oosterhuis vroeg me om mee te denken over de plannen voor De Nieuwe Liefde. Ik begon als freelancer voor twee dagen en een jaar later was ik directeur. Dat was heel intensief en meer dan fulltime. Ik was vooral met management bezig. Mijn voeding haalde ik in die periode vooral uit de maandelijkse viering in de Ekklesia Breda en de betrokkenheid bij de Ekklesia Amsterdam en het leerhuis aldaar. Eind 2014 ben ik gestopt in Amsterdam. Vanaf september 2015 ben ik voor drie dagen per week (freelance) inspirator van de Ekklesia Breda en directeur van Zinsverband.”

FRANCK PLOUM

Geboren in 1968 (dus na het Tweede Vaticaanse Concilie). Opgegroeid in een rooms-rood gezin in Kerkrade, in een parochie met aanvankelijk franciscanen en later missiepaters SMA. Op de middelbare school schreef hij als veertienjarige al opstellen over politieke en maatschappelijke thema's. Hij ging naar de progressieve Universiteit voor Theologie en Pastoraat in Heerlen, de UTP, een bolwerk van missionaire en diaconale activiteit. In Nijmegen studeerde hij af op de bevrijdingstheologie. Werde diaken omdat hij wilde verbinden: een been in de kerk en een been in de samenleving. Hij is initiator en vaste voorganger van de Ekklesia Breda en is daarvan sinds 2015 coördinator. Is tevens directeur van de Stichting Zinsverband. Hij is een veelgevraagd spreker, is schrijver, organisator en eigenaar van Bureau Mamre. Op dit moment ontwikkelt hij een vierjarige bijbelse leergang. Op 30 oktober a.s. zal hij een leerhuis verzorgen tijdens het Mariënburgcongres in Utrecht.

INTERVIEW

> INTERVIEW •

Was het meteen duidelijk hoe Ekklesia Breda er uit moest gaan zien?

“De afspraak was dat we in het begin alleen een liturgische gemeenschap zouden zijn. Eenmaal per maand een viering, verder niets. De eerste jaren hadden we ook bewust geen gastsprekers. De liturgiewerkgroep, bestaande uit de dirigent van het koor, een theoloog uit de gemeenschap en ikzelf, had als bouwstenen voor de liturgie aangemerkt: oriëntatie op de bijbel, gezongen liturgie, het koor als medevoorganger, en een hoofdrol voor actualiserende schriftuitleg. We spiegelde de opzet aan de liturgie van de Ekklesia Amsterdam, (voorheen Studentenekklesia). Ook wij gaan uit van politieke bijbellezing, wellicht met iets minder revolutionair elan.»

Hoe gaat het met de Ekklesia in het nieuwe onderkomen?

“We gingen weg uit de Waalse kerk omdat het daar te klein was en omdat we naar twee vieringen per maand wilden. Gaandeweg waren er leerhuizen gekomen die altijd overtekend waren, daar hadden we ook ruimte voor nodig. En hoewel we alleen een plek van inspiratie wilden zijn, geen kerk, kwamen er ook pastorale vragen op ons pad. We hebben uitgebreid onderzoek gedaan alvorens we de uitbreidingsstap waagden. Sinds de verhuizing is het

aantal betrokkenen en bezoekers hard gegroeid. Hier staan standaard 100 stoelen, we hebben 40 stoelen bijgekocht, vaak moeten die worden bijgezet. We zijn een stichting, hebben dus geen ledenadministratie, maar we hebben een digitale nieuwsbrief die in vijf jaar tijd van 50 naar nu ruim 500 betrokkenen is gegroeid.”

En Zinsverband is ook in dit pand gevestigd?

“Zeker. We programmeren activiteiten, cursussen, themadagen, workshops, onder de naam Zinsverband. De Stichting Zinsverband heeft hetzelfde bestuur als de Ekklesia en werkt ook in alles vanuit de bijbelse traditie. Maar we hebben bewust gekozen voor een andere naam, het woord ekklesia kan ook afschrikken. En het werkt, met name bij maatschappelijke partners. Er is inmiddels samenwerking met o.a. de PABO, Amnesty en School of Humanities van de Tilburg University. Een naam kan dus veel doen.”

U bent zelf 48 jaar, en jonger dan de gemiddelde betrokkene bij de Ekklesia. Hoe trekt de Ekklesia Breda jongeren?

“Twintigers en dertigers zitten niet te wachten op deze vorm van liturgie. De Ekklesia is een vorm, of die vorm over tien jaar nog bestaat en relevantie heeft is maar de vraag. We bieden nu een plek voor een groep vijftig- en zestigplussers die dit inspirerend en belangrijk vindt. Bij de nieuwe bezoekers zien we nu ook veertigers. Kennelijk voelen bepaalde veertigers zich in hun zoektocht naar zingeving ook door onze liturgie aangesproken en geraakt. Maar we moeten blijven vernieuwen, anders doet ook hier over tien jaar de laatste het licht uit. We zijn dus ook aan het verbreden. We hebben gastsprekers, en mensen uit onze eigen gemeenschap hebben dit jaar themavieringen verzorgd. In oktober zal het de eerste keer zijn dat ik zelf niet aanwezig ben, dan is dus iemand anders voorganger. In dit alles blijft het behoud van onze liturgische identiteit van belang.”

Hoe kijkt u aan tegen de toekomst van de vele nieuwe kleine zelfstandige geloofsgemeenschappen?

“Dat is lastig te zeggen. Ik hoor te vaak: wij zijn van het Tweede Vaticaanse Concilie. Ik snap heel goed wat groepen daarmee bedoelen, maar dat is 55 jaar geleden! Mensen van mijn generatie hebben die hele ontworsteling niet meegemaakt. Die zijn op zoek naar antwoorden op hun vragen, naar duiding, naar richting. Ze willen geïnspireerd worden.

Vaticaanum II maakt deel uit van onze geschiedenis, heeft

ons gevormd. Maar dat concilie hield zich bijvoorbeeld nog bezig met de vraag of er een rechtvaardige oorlog mogelijk was, gesteund door de kerk. Dat was toen een actueel thema! Deze tijd heeft andere vragen. Veel zelfstandige geloofsgemeenschappen zijn opgericht door mensen die aanvankelijk voorlopers en vernieuwers waren. Maar soms bespeur ik orthodoxie in het modern-zijn. Als het om veranderen gaat zijn velen toch behoudend. En dan sterft zo'n gemeenschap uit."

U haalt uw inspiratie uit de bevrijdingstheologie. Is dat dan niet ook jaren zestig?

"Nee! Bevrijding is het kernbegrip van het hele bijbelse verhaal. De bevrijdingstheologie van nu gaat niet over Latijns-Amerika in de jaren zestig van de vorige eeuw. De bevrijdingstheoloog Leonardo Boff houdt zich nu bezig met ecologie en klimaatverandering, omdat de allerarmsten daar het grootste slachtoffer van zijn.

De opdracht die de bevrijdingstheologie zich stelt is: in elke context en in elke tijd het bijbelse verhaal vertalen naar de sociale, politieke en maatschappelijke actualiteit. Voor nu betekent dat bijvoorbeeld aandacht voor verborgen slavernij in kledingateliers, human trafficking, vluchtelingen. Maar ook de Palestijnse kwestie. Zie het nieuwe boek van bevrijdingstheoloog Mitri Raheb, of mijn in mei van dit jaar verschenen bundel *Ik stuur jou*, een verzameling van mijn toespraken over bijbelse personages die geroepen zijn, gestuurd om te bevrijden."

Ik constateer dat u de afgelopen tien jaar, na uw ontslag als diaken in 2006, nog veel meer heeft kunnen doen met uw eigen roeping dan voordien.

"Ja, dat ontslag heeft me veel gebracht. En als ik terugkijk naar wat ik sindsdien gedaan heb, is dat nog steeds diakonaat. Weliswaar niet in opdracht van de kerk. Maar ik ben nog altijd een verbinder tussen wat ik in de samenleving zie gebeuren en de bijbelse traditie. Niet langer de kerkelijke traditie dus, maar de bijbelse traditie." ●

DE TWEE DOOR PLOUM GENOEMDE BOEKEN ZIJN:

- Mitri Raheb: **Geloven onder bezetting**. Een Palestijnse theologie van verzet en hoop. Met een inleiding van Erik Borgman. Boeken-centrum 2015. Zie voor een bespreking Mariënborg Magazine, februari 2016, blz. 37-39.
- Franck Ploum. **Ik stuur jou**. Bevrijdend schriftlezen. Bureau Mamre, 2016.

IN GAMMELE BOTEN

TEKST: FRANCK PLOUM

MUZIEK: ARJAN VAN BAEST

In gammele boten van leven niet zeker hopend op kansen te kunnen bestaan.

Gevlucht voor de oorlog, geweld en het onrecht, op zoek naar een plaats in vrede geluk.

Gelukt en verscheept als handel en afval varende naar stranden van hoop en belofte, niet wetend van grenzen van onwil en haat en velen vol rijkdom die niet willen delen.

Van alles beroofd, geen geld en geen eten ogen vol angst kijken dood tegemoet.

Waar zijn de mensen die opstaan en schreeuwen, die stokken verheffen en water doen splijten? Als roze blauwe onschuld als duistere golven van onrecht en onwil van schaamte en schuld, verdronken in zeeën van hoop op iets beters, een toekomst verloren en met hen zo velen.

Als jij bestaat, bevrijder van mensen, keer dan het duistere lot van miljoenen, in boten en wagens, treinen, langs wegen, berooid en geslagen geen kans te bestaan.

Dat wij niet langer weggijkend zwijgen. Bereid zijn te delen ons geld en ons leven spreken bevrijding en op deze aarde doen schijnen het licht van de vrede.

DE MUZIEKNOTATIE BIJ DIT LIED IS TE DOWNLOADEN BIJ

BUREAU MAMRE OP DIT WEBADRES:

<http://www.mamreliturgie.nl/images/downloads-preview/previewliederen/InGammeleBotenCompleet.pdf>

GOD NOG AN TOE...

HET EILAND MALTA IS HET GELOVIGSTE PLEKJE VAN WEST-EUROPA. DE APOSTEL PAULUS LEED DAAR SCHIPBREUK EN BRACHT ER HET EVANGELIE. DE RUIM 400.000 INWONERS BESCHIKKEN OVER 376 KERKEN. HEEL BIJZONDERE EN MOOIE GEBOUWEN. IN EEN ERVAN VOLGDE IK DE EUCHARISTIEVIERING IN DE VOLKSTAAL VAN HET LAND. MEN SPREKT DAAR EEN ARABISCH DIALECT. TOT MIJN VERBAZING WERD GOD IN DEZE ROOMS-KATHOLIEKE DIENST AANGESPROKEN MET ALLAH. DE VERWARRENDE VRAAG KOMT HIERBIJ NAAR BOVEN: HOE GAAN MENSEN WERELDWIJD OM MET HET GEHEIMZINNIGE WEZEN DAT WE MEESTAL GOD NOEMEN.

Allah is de aanspreektitel, die alleen moslims gebruiken. Met hun gebedsnoer of *tasbeih*, bestaande uit drieëndertig kralen of soms meer, worden de negennegentig namen van Allah al mompelend gereciteerd: 33 maal *Soebhan Allah* (verheven is God), 33 maal *Al-hamdoelillah* (dank aan God) en 33 keer *Allahoe Akbar* (God is de grootste). Van de Soevereine via de Al-doorziende naar de Eeuwige. Een God, die in de moskee geëerd wordt met hun gebed in de richting van de lege gebedsnis, de *mihrāb*.

Hoe anders is dat binnen het joodse geloof. Ook daar geen afbeelding van de Eeuwige, maar zelfs het uitspreken van de vierletternaam JHWH is ongebruikelijk en in plaats daarvan wordt *Adonai* gezegd. Een rechtvaardige, maar strenge God.

Sinds Jezus God zijn Vader noemde, hebben christenen in het aanspreken van God het veel gemakkelijker. Daarbij komt dat vooral in de middeleeuwen God en alle geloofsgeheimen voor het volk, dat niet kon lezen, op de kerkmuren werden uitgebeeld. God de Vader zetelend in de wolken, Jezus verrijzend uit het graf. God komt daardoor zo dichtbij dat de gelovigen hem 'Onze Lieve Heer' zijn gaan noemen. Daarbij is soms niet eens meer duidelijk of de Vader of de Zoon bedoeld wordt.

De Reformatie haalde de witkwas over de fresco's van de vermenschlijkte God, maar in de neogotische kerken van Nederland in de negentiende eeuw – na het herstel van de

bisschoppelijke hiërarchie – werd het onuitsprekelijke nog steeds duidelijk en helder neergezet. Met alle gevolgen van dien. Dat was voor jongeren en veel ouderen niet meer herkenbaar en nu stromen de kerken leeg.

DE GODSVRAAG Ondanks het feit dat we God met een naam noemen is het niet voor iedereen duidelijk of er wel een God is. Vanaf de klassieke oudheid zijn de filosofen al bezig geweest met de Godsvraag.

De oude Griekse filosofen Thales van Milete en Xenophanes waren denkers die God op het spoor waren. Het is vooral Plato geweest, die God zijn plaats wees. Onze wereld is een schijnwereld, zei hij, en daarbuiten is de echte wereld. God werd daarmee buiten onze menselijke wereld geplaatst. Wij stervelingen zien slechts schaduwen van de werkelijkheid en houden die voor de echte wereld. Aristoteles daarentegen droeg bij aan het besef dat er slechts één de oorzaak van alles kan zijn, die dus zelf niet is veroorzaakt. Hij werd 'de onbewogen albeweger' genoemd.

En wij noemen die oorsprong van alles God. Het kerkelijke, gelovige denken volgt nog steeds die eeuwenoude visie. God leeft in een andere wereld dan wij. De liturgische teksten spreken over God, omringd door engelen en heiligen. Bovennatuur werd het kernwoord. Wij leven in een tijdelijk bestaan, maar zoals Paulus zegt: "we zien nu nog in een wazige spiegel, maar straks van aangezicht tot aangezicht". In Paulus' tijd waren koperen spiegels niet helder. Later voegde Immanuel Kant daaraan toe dat we die andere, de metafysische wereld niet kunnen kennen. Dat maakt het alleen nog maar moeilijker. Al eerder was het Baruch Spinoza, de verguisde denker, die God weer de God voor iedereen maakte. Niet de God van Jezus en van de Kerk, maar een onpersoonlijke God voor iedereen en in feite is er slechts één werkelijkheid, de natuur. Een visie die vandaag aan waarde wint en de God-is-dood-theorie weer als achterhaald beschouwt. Was het niet Friedrich Nietzsche die ondanks zijn ongelooft de man beschreef die op klaarlichte dag op de markt met een lantaarntje God zocht? De Godsvraag zou heel diep zitten.

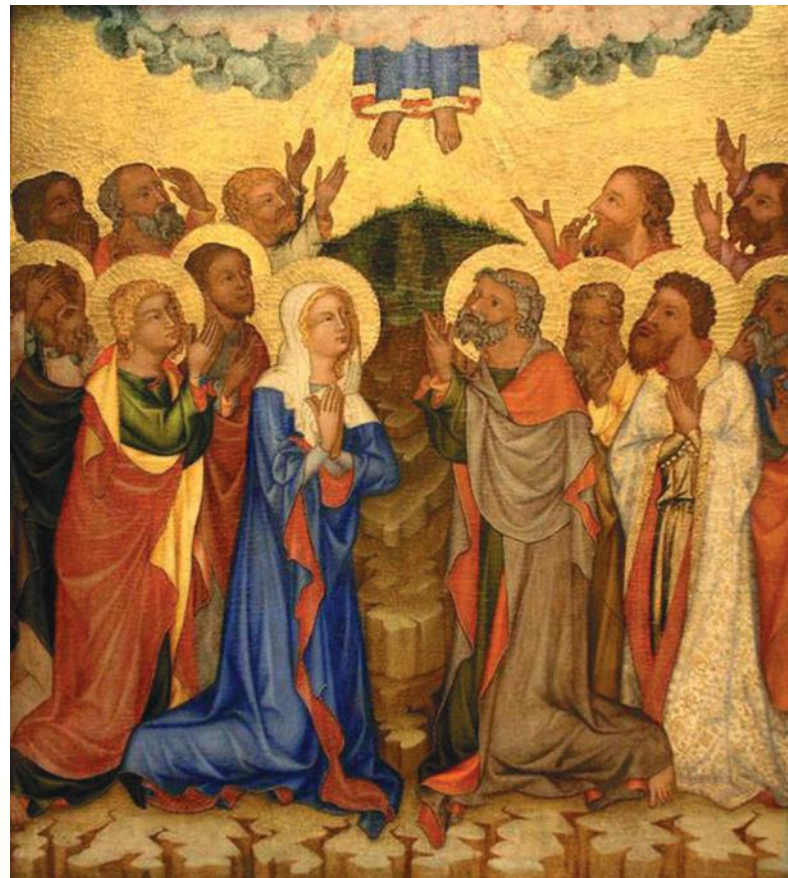
GOD VAN BENEDEN Theologen verlaten steeds meer het beeld van de heilige God, de christelijke God, die in een andere wereld leeft. 'Alles van boven komt van beneden', is de beroemde uitspraak van Harry Kuitert, die daarmee de discussie blokkeert. En Klaas Hendrikse is er met zijn boek 'Geloven in een God die niet bestaat'. Hebben wij God niet te menselijk gemaakt en geen ruimte gelaten aan het mysterie? De vraag naar wat de zin is van alles, houdt ook Carel ter Linden bezig als hij zijn boek betitelt met 'Wat doe ik hier in Godsnaam?'

Binnen de kring van Mariënborg wint de gedachte van Roger Lenaers steeds meer terrein, dat we slechts met één werkelijkheid te maken hebben. En zo wordt Plato steeds verder verlaten. In deze visie past ook het denken van de Franse filosoof Emmanuel Levinas: «De relatie tot God is niet een relatie naast en los van de ander. Hij staat niet boven de mens, maar ik zie God in het weerloze gelaat van de ander.» We kunnen dit religieus verticalisme noemen. De onlangs overleden Joost Zwagerman schreef in «Wakend over God» over een geloofsstrijd die hij doormaakte met de vraag naar God. In aandoenlijke gedichten beschrijft hij nu eens zijn gevoelens ten aanzien van een God waarin hij gelooft en dan zegt hij weer dat God voor hem afwezig is. Zoeken en tasten...

GODDELIJKE ELEMENTEN Ondanks alle onopgeloste vragen rond het bestaan van God is de visie van Jezus die God als zijn Vader ziet een bijzonder beeld. In de agrarische cultuur, die bij de tijd van het ontstaan van het evangelie hoort, krijgen wij de voorstelling van een God, die het laat regenen over goeden en kwaden. Mag dat verstaan worden als een God, die de natuur is en die alles over ons laat komen ongeacht onze houding of onze situatie? De gedachte dat God niet een persoonlijke god is die ons in de gaten houdt en wel of niet onze gebeden verhoort, is daarbij mogelijk. In een voor ons zich steeds verder uitbreidende en mysterieuze kosmos is de zingevingsvraag wel essentieel. We kunnen in de energie van het bestaan mogelijk een aantal elementen noemen die we als goddelijk kunnen ervaren: de groeikracht van de natuur, het mysterie van het leven, het met elkaar leven in deze wereld en daarin samenwerken aan een betere samenleving. Ook de strijd en het geweld zijn onlosmakelijk daaraan verbonden als een nog onvolkomen groei. Naar onze tijd en inzichten vertaald zijn psalm 150 en het Zonnelied van Franciscus voorbeelden van levensinzicht en genieten van de rijkdom en grootsheid van het bestaan dat we dan mogelijk als God en goddelijk kunnen benoemen.

GEEN SCHEPPENDE GOD Wij leven in het Westen in een lineaire tijdsopvatting. Dat wil zeggen dat we menen dat er een begin en een einde aan de bestaande werkelijkheid is. In 'The Story of God' onderzoekt de Amerikaanse acteur Morgan Freeman wereldwijd de betekenis van het goddelijke in allerlei culturen; bij de monotheïstische religies van joden, christenen en moslims, maar ook bij veel oudere culturen als die van Navajo-indianen, aboriginals in Australië en hindoes. Bij de laatste cultuur doet hij bij de Ganges een geweldige ontdekking. Het hindoeïsme heeft geen lineaire opvatting van de tijd, maar een cyclische. Dat

wil zeggen dat zoals de seizoenen elkaar opvolgen in een telkens weer terugkerende regelmaat, zo ook het bestaan van de werkelijkheid is. Geen begin en geen eind. Dus geen schepping volgens hen. Vandaar ook de reïncarnatie. Dat geeft te denken over het bestaan van een scheppende God. Eeuwigheid die nooit ophoudt en nooit begonnen is. Als we daaraan denken komen we in een totaal andere wereld terecht. ●

Een van de afbeeldingen die de gelovigen op het verkeerde been hebben gezet. Het mysterie wordt zogenaamd realistisch gemaakt.

M25 DOET DIACONIE

OP HET MARIËNBURG-CONGRES, VORIG JAAR OKTOBER IN UTRECHT, WERDEN DE BEZOEKERS ONDER MEER ONTVANGEN DOOR JONGEREN VAN M25 UIT ZOETERMEER. OP DE ONTMOETINGSMARKT 'S MIDDAGS PRESENTEERDEN ZIJ ZICH MET EEN RAP. WAT DOET M25 (SPREEK UIT M-TWENTYFIVE; IN VERSCHILLENDE STEDEN BESTAAT ZO'N GROEP) EN WAT KAN MARIËNBURG VOOR HEN BETEKENEN? PASTOR-DIAKEN WALTHER BURGERING EN MARIEKE JOOLEN, COÖRDINATOR M25 ZOETERMEER, AAN HET WOORD.

“Het was een mooie ervaring om als M25 op het congres te zijn, er was een heel andere sfeer dan we gewend zijn. Alles klinkt wat zwaar en serieus. M25 is anders: ongedwongen, gezellig en toch ook actief voor anderen. De liederen van Oosterhuis waren voor de jongeren onbekend. We zingen niet zo heel vaak liederen bij M25, soms een bekend popnummer of een lied uit het repertoire van het jongerenkoor. We vonden het heel leuk om ons te presenteren en de tweede prijs te krijgen.”

De naam vM25 verwijst naar hoofdstuk 25 uit het evangelie van Matteüs. Daarin zijn de werken van barmhartigheid beschreven, de basis voor de acties. M-25 is een diaconale jongerengroep, die zich inzet voor individuen en groepen in de samenleving, die extra aandacht en zorg kunnen gebruiken. Zo gaan zij op bezoek bij ouderen, bij zieken en gevangenen.

De H. Nicolaasparochie in Zoetermeer heeft een breed aanbod voor jongeren. Sommigen zijn bij wel vier verschillende activiteiten betrokken. Er zijn liturgisch georiënteerde activiteiten, zoals het voorbereiden van de jongerenviering en er is een misdienaarsgroep. Daarnaast is er een vormselgroep, een Taizégroep, een bijbelgroep voor 14-plussers In Betweens, een catechetische spelletjesgroep Njoy en een groep Op weg naar de WereldJongerenDagen. M-25 heeft een klussendienst voor mensen uit de parochie. Jaarlijks wordt door hen een sponsoravond georganiseerd, dit jaar ten behoeve van stichting Make-A-Wish Nederland.

“De laatste jaren worden we ook vaak gevraagd voor andere klussen in de parochie, maar wij willen alleen diaconale doelen en activiteiten steunen. Gelukkig hebben we dan een houvast aan de zeven werken van barmhartigheid en kunnen we blijven kiezen voor de mensen die het een stuk slechter hebben dan wij.”

Iedere maand is er op zondagmiddag een inhoudelijke bijeenkomst waarin soms een gast wordt uitgenodigd die iets praktisch over een van de werken van barmhartigheid vertelt of over het doel van de sponsoractie. Ieder jaar maakt de M25-groep zelf kerstkaarten voor gedetineerden en stuurt die naar de geestelijke verzorgers van de Penitentiare Inrichting Zoetermeer. Die delen de kaarten dan weer uit aan de mensen die met Kerstmis binnen zitten. Meestal gaan groepsleden twee keer per jaar naar het Straatpastoraat in Den Haag om te helpen met het serveren van een warme maaltijd aan de dak- en thuislozen. Het is inmiddels ook traditie om twee keer per jaar een kledinginzamelingsactie te houden voor de kinderen van de Voedselbank in Zoetermeer. Deze groep blijft elk jaar nog groeien. De

mensen uit Zoetermeer weten M25 makkelijk te vinden en na de afgelopen actie konden ruim zes dozen vol kleren worden doorgegeven.

De vragen die de leden van M25 over het leven hebben komen ook aan bod in de gesprekken met de gasten. Een ex-crimineel vertelde over zijn drugs- en alcoholgebruik. “Dat ga ik dus echt nooit niet doen!” reageerde een van de jongeren achteraf. Ook dat hij geen contact meer had met zijn kinderen vonden ze vreselijk. Ook de straatpastor die vertelde over hoe raar mensen soms omgaan met daklozen in de stad of met verkopers van de straatkrant, heeft zijn toehoorders aan het denken gezet.

Hoe zou Mariënborg een rol kunnen spelen voor jongeren?

“Als we allebei aan diaconie doen, zouden we elkaar moeten kunnen versterken. Misschien dat leden van Mariënborg voor ons een nieuw (sponsor)project kunnen bedenken in de buurt van Zoetermeer? Heeft Mariënborg wel een jongerenafdeling?”

Als mensen een M25-groep willen beginnen, dan moeten ze goed luisteren naar wat jongeren zelf willen. Een mooi verhaal alleen is niet genoeg. Bekendheid met alle zeven werken van barmhartigheid helpt het best om na te denken over wat diaconie is. Het maakt het heel concreet. Ook een vast moment om bij elkaar te komen is belangrijk. Wij doen dit eens in de maand op zondagmiddag, omdat voor de rest van de week onze agenda gevuld is. Ook willen jongeren inspraak in het programma en deelnemen aan de leiding. Dat werkt goed in Zoetermeer.”

Elk jaar worden de nieuwe vormelingen uitgenodigd om bij de groep te komen. Er komen er altijd wel twee of drie naar de eerste bijeenkomst na de zomer. Enkele leden lopen ook maatschappelijke stage bij M25 tijdens het jaar. Andere jongeren komen speciaal hiervoor, maar blijven meestal niet.

“M25 Zoetermeer is allereerst zichtbaar door de diaconale activiteiten die wij door het jaar heen organiseren. Daarnaast gebruiken wij het wekelijkse mededelingenblad van de parochie, het tweemaandelijks parochieblad *Nicolaas Nu* en de eigen website www.nicolaasjongeren.nl.” ●

WALTHER BURGERING:
“ALS MENSEN EEN M25-GROEP WILLEN BEGINNEN, DAN MOETEN ZE GOED LUISTEREN NAAR WAT JONGEREN ZELF WILLEN. EEN MOOI VERHAAL ALLEEN IS NIET GENOEG.”

DE PAUS IN DE DOOS

“Het is begrijpelijk dat van veel kanten geklaagd wordt over de trage gang van de kerkhervorming en de vrees wordt uitgesproken dat die in de modder van de klerikale en curiale machine zal blijven steken. Het verschil tussen meten en weten.”

DE NIEUWE FILM 'ROOM' BEHANDELT HET THEMA VAN DE ONTWIKKELINGSPSYCHOLOGISCHE SCHEEFGROEI DIE EEN KIND DOORMAAKT, DAT HET RESULTAAT IS VAN DE VERKRACHTING VAN EEN ONTVOERDE JONGE VROUW, DIE ZEVEN LANGE JAREN OPGESLOTEN ZIT IN EEN RUIMTE ZONDER RAMEN. BINNEN DEZE ENGE GRENZEN PROBEERT ZIJ HAAR ZOONTJE ZO GOED MOGELIJK OP TE VOEDEN. DE NEDERLANDSE ONDERTITELAARS KOZEN VOOR DE BENAMING 'KAMER', MET EEN HOOFDLETTER. HET IS DE HELE WERELD VOOR DIT KIND. MAAR NAARMATE DE VRIJHEIDSBEROVING LANGER DUURT, WORDT HET VOOR DE MOEDER STEEDS MOEILIJKER HAAR KIND OP TE VOEDEN IN DE GEDACHTE DAT DE BEELDEN DIE ZIJ OP DE TELEVISIE ZIEN, ALLEEN MAAR GEDACHTE, VERZONNEN BEELDEN ZIJN ZONDER ERVAARBARE, AANRAAKBARE WERKELIJKHEID DAARACHTER.

waardering en verklaring (door seminarie-opleiding en theologiestudie in Rome) leerden zij de werkelijkheid waarnemen. En dan komt daar een ander beeld uit. Dat beeld is zó anders, dat zij zich bedreigd voelen in hun balans, wanneer iemand op een andere manier kijkt dan zij. En zeker is dat zo, als die ander de paus van Rome is. Want volgens het hun ingeprinte model heeft de paus het bij het rechte eind. Maar wat dan, als die iets heel anders waarneemt dan zij zelf?

Al die mensen van de kerkelijke beleidskaders kunnen er zelf heel erg weinig aan doen dat zij waarnemen zoals zij waarnemen. In de psychologie kent men de uitdrukking: *out of the box* of *outside the box*. Daarmee duidt men een manier aan van kijken, oordelen en handelen die buiten de voorgegeven kaders van de eigen organisatie treedt. Daarvoor

Menigeen in onze wereld verstaat taal en teken van de paus. Die man heeft voeling met het concrete leven van sappelaars, dak- en thuislozen, randfiguren tegen wil en dank. Hij ging pas op latere leeftijd theologie studeren. Daarvoor voltooide hij een opleiding als chemisch technicus en werkte enkele jaren als zodanig. Daar leerde hij waarnemen zonder de werkelijkheid al bij voorbaat in te kaderen, meten met een objectieve meetlat van microgrammen en percentages.

Kijken met je eigen ogen, horen met je eigen oren, voelen met je eigen handen, dus nooit overnemen van horen zeggen: dat is essentieel om de stijl van deze paus te begrijpen. Ook juist daarom stoot hij binnen de beleidskaders van onze kerk op veel onbegrip en tegenwerking. Want de mensen van die beleidskaders hebben vanaf hun vroege jeugd anders leren kijken. Vanuit bij voorbaat ingeprinte modellen voor

is dan non-conformistisch, creatief denken nodig. En dat is nu juist de kundigheid die door de seminarie-opvoeding niet is ontwikkeld. Evenals vele grote organisaties (zoals het leger van de VS, Philips, Shell enzovoort) heeft onze kerk behoefte aan een cultuur die loyaliteit aan de eigen club bevordert en borgt. Vooral in de eeuwen na de Reformatie is met de seminaries voor aankomende geestelijken een socialisatiesysteem ontwikkeld, dat invoeging en trouwe volgzaamheid als grootste deugden aankweekt.

In de oude Griekse filosofie onderscheidt men grofweg de lijnen van Plato en Aristoteles. Zonder hier op wetenschappelijke details in te gaan – toegegeven: kort door de bocht – kun je het denken van Plato het 'denken van het weten' noemen.

Plato ging ervan uit dat de echte werkelijkheid niet op onze aarde gevonden wordt. De echte, eeuwige en onver-

anderlijke Ideeën bestaan buiten onze waarneembare en ervaarbare werkelijkheid, buiten ruimte en tijd. Wij zien slechts de schaduwen van deze Ideeën, wij zitten in de grot met onze rug naar de uitgang en ons gezicht naar binnen gekeerd. We zien op de rotsmuren de contouren afgetekend van die echte wereld. Onze interpretatie van wat we zien en horen wordt gestuurd door die echte Ideeën achter en buiten onze ervaring en ruimte. Wat wij waarnemen ('meten') moet altijd geïnterpreteerd worden door onze vermoedens omtrent de echte Ideeën. Vanuit die Ideeën afdalend naar de concrete zaken: eerst het geslacht ('genus'), dan pas de soort ('species').

Aristoteles gaat uit van wat hij kan zien, horen, meten en aanraken. Niets komt ons denkvermogen binnen zonder dat het eerst onze waarnemingsorganen gepasseerd is. Vanuit onze eigen waarneming, geduldig, zo objectief mogelijk, voor de zekerheid nog een aantal malen herhaald, kunnen wij via de weg van de abstractie gaan onderscheiden tussen het wezen ('essentieel') van de zaken en hun aanklevende toevalligheden ('accidenteel'). Maar ons begrip van het wezen ontleent nooit zijn legitimiteit aan een bron buiten ruimte en tijd. Er is slechts 'weten' door 'meten'.

Het valt te begrijpen dat de Platoonse manier van denken op een goede ontvangst mocht rekenen bij de vroege Messiaanse gemeenten. Het was een prachtig denksysteem om aannemelijk te maken hoe de openbaring van eeuwige waarheden sturing geeft aan het dagelijkse leven van de volgelingen van Jezus. En ook biedt het veel handvatten om enkele moeilijk te begrijpen onderdelen van de openbaring verder te conceptualiseren: Jezus als de Zoon Gods, de Drie-

eenheid. Sommige grote theologen gaan in hun waardering voor deze Griekse erfenis zelfs zover, dat zij deze beschouwen als nog een echt onderdeel van de openbaring. En dat kwam op een prima manier tegemoet aan onze menselijke behoefte aan zekerheden in het leven.

Bij autistische mensen valt hun primaire behoefte op aan vaste punten in het leven: bepaalde zaken moeten altijd op dezelfde manier gebeuren. Vaste ordeningen (de klok, de datum, de seizoenen, de dagen van de week, de kleding) zijn heilig. Ga daar vooral niet aan morrelen, want dan raken zij helemaal uit balans, worden zelfs agressief. Wat deze medemensen in overmatige vorm hebben, vormt in gewone vorm ook een karaktertrek van iedere mens. Dit nog te meer, als het zekerheden betreft die tot de kern van onze zingevings-systemen behoren. Daarom vind je in iedere religie vaste, in de hemel verankerde zekerheden. Kom daar niet aan!

De beroemde theoloog St. Thomas van Aquino heeft het gepresteerd om het denken van Aristoteles salonfähig te maken binnen onze kerk, die tot dan toe zeer sterk Platoons was in haar cultuur. Daarmee heeft Thomas veel goeds bereikt. De neoscholastiek heeft zeker een grote opleving van het theologisch denken gebracht. Met name de nadruk van Aristoteles op de waarneming heeft de poorten geopend voor het belang van psychologie en psychiatrie binnen onze kerk. Hoewel de Platoonse benadering van het eerste millennium in onze kerk nog altijd dominant is en dus het 'weten' van primair belang is, heeft het 'meten' zich toch een plaats verworven. Veel moraaltheologen spreken van de vrijheid en volwassenheid van menselijke keuzen alvorens te besluiten tot zonde. Het is niet langer zwart of wit. Niet alleen meer weten, maar ook meten. Dat wordt dan toch altijd ook een relativering van dat weten.

Voor onze paus, zelf een man van 'meten' die later opgeleid is in een systeem van 'weten', betekent dit alles een heftig dilemma. Hij is de dienaar van de eenheid in onze kerk. Maar hoe die taak uit te voeren? Enerzijds stelt hij dat de particuliere zorgvuldige afweging in het geweten beslissend is, daarbij aansluitend bij een traditioneel theologisch uitgangspunt, anderzijds tornt hij niet aan het 'weten', want dat splijt onze kerk. Ga er maar aan staan!

Toch heeft hij het aangedurfd om de deur te openen voor discussies vanuit de ervaringen, belevingen en het ethisch besef van gewetensvolle christenen. Daarmee wil hij een zodanig draagvlak bereiken, dat onze kerk weer voeling krijgt met de gemoderniseerde cultuur, waar niet het boven- of buitenaardse weten de grondslag is, maar het meten. En dat moet dan gebeuren in een episcopaal en curiaal milieu van celibataire mannen die allen vanaf hun vroege jeugd zijn

opgeleid in een organisatiecultuur van loyaal zeker 'weten'.

En ook heeft hij het onlangs aangedurfd om de discussie onder theologen over de pauselijke onfeilbaarheid in onze kerk weer legitiem te verklaren. Die onfeilbaarheid is de tijdgebonden en agressieve reactie van onze autistisch geworden kerk op de aankondiging van de moderne tijd in de negentiende eeuw. In antwoord op een oproep/brief van Hans Küng (op 9 maart 2016) waarin deze vroeg om de discussie over de onfeilbaarheid toe te staan en aldus om eerherstel

na alles wat hem overkomen is in onze kerk, schreef de paus persoonlijk op 20 maart 2016 een antwoord, waarin deze discussie opnieuw open wordt verklaard. Het is begrijpelijk dat van veel kanten geklaagd wordt over de trage gang van de kerkhervorming en de vrees wordt uitgesproken dat die in de modder van de klerikale en curiale machine zal blijven steken. Maar een beetje oog voor de onmogelijke positie van Franciscus kan toch ook geen kwaad. De paus verstaat heus wel de kunst om out of the box te denken. Maar hij zit wel 'in de doos' van curie en episcopaat. ●

Per post of e-mail verwelkomt de redactie reacties en bijdragen van de lezers. Zij blijft evenwel het recht houden deze al dan niet of slechts gedeeltelijk te plaatsen. Plaatsing betekent niet per se dat de redactie met het geschrevene instemt. Ideale lengte: 200 à 300 woorden.

LEZERS SCHRIJVEN MEE

DE ZAAK BETER ONDERBOUWEN

Graag wil ik mijn verbazing uitspreken over de column van Huub Schumacher m.b.t. mgr. De Korte (Mariënborg Magazine, nr.2, blz.10). Uit de column blijkt dat de heer Schumacher geen enkele kennis van zaken heeft. Vanuit de ervaring die ik wel heb met mgr. De Korte, kan ik aangeven, dat hij open staat voor andere inzichten, dat hij een totaal ander beleid voert m.b.t. fusies van parochies dan andere bisschoppen, en dat hij een grote aanhanger is van onze paus Franciscus. Wij, in het Noorden, vinden het erg jammer dat hij weg is. En dat vindt bijna iedereen. Met zijn benoeming is hopelijk een trend ingezet, waarbij we weer bisschoppen krijgen die echt herder willen en kunnen zijn in deze tijd.

Wellicht dat de column grappig bedoeld is, maar daar is, wat mij betreft, de heer Schumacher niet in geslaagd. De kwalificatie flauw is meer op zijn plaats. Graag eerst de zaak beter onderbouwen, is mijn advies.

Jacques Bosman, Heerenveen

MINDER GOED LEESBAAR

Vanaf het begin van de Mariënborgvereniging ben ik met veel plezier lid geweest en heb ik meestal met grote interesse het Mariënborg Magazine gelezen. Helaas heb ik op de vernieuwde uitgave nogal wat kritiek.

Op de eerste plaats: waarom moet het blad eruit zien als een van de vele glossies? Het lijkt me dat het hoogglans papier duurder is dan 'normaal' papier? En daar betaal ik mijn contributie toch niet voor! Het gaat m.i. vooral om de inhoud! Bovendien heb ik moeite met het lezen van een artikel dat enkel uit hoofdletters bestaat: de regels staan dan te dicht op elkaar, denk ik. En hetzelfde geldt voor tekst op een donkere achtergrond: ook dat is voor mij minder goed leesbaar, vooral als ik bij kunstlicht zit te lezen, dan stoort ook de glans van het papier (kaatst, denk ik, licht terug!).

Het is jammer voor u, maar geef mij maar de 'oude' uitgave van het blad. Nogmaals: de artikelen vind ik meestal goed en interessant, ik heb er ook veel van geleerd en voel mij verbonden met de andere Mariënborgers, die eveneens kritisch naar onze kerk kijken. Ik hoop dat mijn kritiek u niet ontmoedigt om verder te gaan, want nogmaals: de inhoud is prima, en daar gaat het toch om?

Thea Severens-Suijker, Geleen

TEKST

LEO LE LARGE

FOTO LAMBERT VAN GELDER &

LEO LE LARGE

"HET GAAT OM HET

m ARIËNBURG MAGAZINE ZET OP DEZE BLADZIJDEN REDACTEUR LEON GOERTZ IN HET ZONNETJE. DE REDEN: DE PUBLICATIE VAN ZIJN BOEK (ZIE HET KADER). COLLEGA LEO LE GARDE GING BIJ HEM OP BEZOEK IN ZIJN SITTARDSE FLAT. EN HET GESPREK LEVERDE EEN BOEIEND VERHAAL OP.

Belangstelling voor de boekpresentatie in de kloosterbibliotheek te Wittem; op de voorste rij rechts de auteur.

De signeersessie.

Zijn woning is huiselijk en van alle gemakken voorzien. En dat is nodig ook, want Leon is al op leeftijd en heeft problemen met zijn gezondheid. In zijn kamer zie je allerlei herinneringen aan een lang verleden. Er hangt een foto van zijn ouderlijk huis, een grote boerderij in Maria Hoop bij het Limburgse Echt, waar hij met zijn broers en zussen woonde. Daar maakte hij als vijfjarige het oorlogsgeweld mee.

In het kleine gehucht was de parochie in handen van de paters passionisten. Daar was tevens hun klooster met filosofiestudenten. Als misdienaar kwam hij onder de indruk van het toen nog vertrouwde, warme geloof uit de naoorlogse jaren. De angst van de voorbije oorlog werd hier getroost. Leon was een goede leerling en zag een toekomst voor zich als priester in die religieuze wereld. Passionist worden lag nu voor de hand. De aanwezigheid van een bijzondere opa, die in de drie-generaties-boerderij woonde, was daarbij een inspirerende factor.

In de rustige jaren, die volgden, kwam door het Tweede Vaticaans Concilie een keerpunt. Was tevoren alles vanzelfsprekend en vast, nu ging men zelf nadenken over de eeuwenlang aanvaarde geloofsinhouden. Leon leefde daarin mee. De theologieopleiding zette nieuwe lijnen uit. Zijn priesterwijding liet hem kiezen voor het pastoraat. Voor een functie in het onderwijs op het eigen college van de passionisten voelde hij zich niet geroepen. Hij werd volbloed pastor. In verschillende parochies zette hij zich in, ondanks een vervelende ziekte, die hij al vroeg kreeg en die hem parten blijft spelen. Schrijven werd nu zijn sterkste kant. Als seminarist was hij al een brieven-schrijver geweest, nu werd hij de man die de kritische kant van het geloof op scherp zette. In veel (vak)bladen publiceerde hij zijn visie, die soms aanleiding was tot fel protest van de officiële leiders van de kerk.

Had deze kritische houding ook gevolgen voor zijn persoonlijk leven? Na genoemd concilie waren er veel uit-tredingen en priesterhuwelijken. Leon bleef met overtuiging passionist, bouwde warme vriendschappen op met mensen met wie hij lief en leed deelde, en hij koos verder duidelijk voor het pastoraat. Hij was erg blij met de vraag van een bevriend echtpaar om peter te worden van hun dochter Adelaine. Het boek is dan ook aan haar opgedragen. Terug-kijkend op zijn leven heeft Leon geen spijt van de keuzen, die hij gemaakt heeft. Bij de presentatie van zijn boek blijkt hoeveel vriendschappen en goede contacten hem steunen

HUMANE"

en waarderen.

Een laatste vraag in dit gesprek ligt voor de hand. Hoe ziet Leon de toekomst van de kerk? Een moeilijke vraag met een antwoord zoals hij dat kan geven. Verbinden lijkt een kernwoord. "In de boodschap van Jezus komt vooral het humane naar voren en daar gaat het om. Zolang mensen elkaar in de Geest van Jezus blijven ontmoeten en steunen is zelfs een verdwijnende kerk niet het probleem."

In de huiskamer van Leon geeft een koekoeksklok met felle geluidjes de voortschrijdende tijd aan. De toekomst is eigenlijk al begonnen. ●

LEON GOERTZ

SNELKOOKPAN

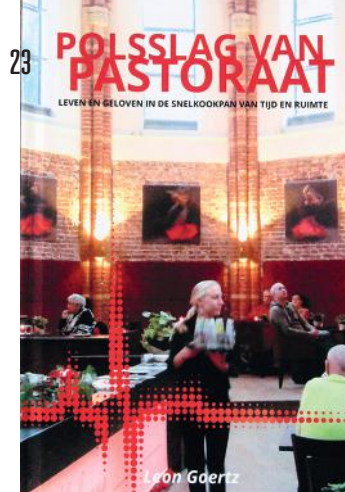
Leon Goertz (04-01-1939) behoort tot de generatie katholieken die de ontwikkelingen in de kerk heeft meegemaakt. Van het Rijke Roomse verleden tot het turbulente heden, van stampvolle kerken, missen met drie-heren en plechtige processies tot leegrakende kerken, uittredende priesters en Godvergetende gelovigen. Goertz was en bleef priester-passionist, primair gericht op de zorgen en noden van hem toevertrouwde mensen, een prioriteit die hij bij de officiële kerkinstanties node mist. Sinds 1965 is hij als pastor werkzaam geweest in parochies te Dinslaken (Dld), Geleen, Brunssum, Moordrecht en Renkum.

Met een vaardige pen schreef hij talloze columns en grotere artikelen in diverse bladen en tijdschriften. Hij is redacteur van **Mariëburg Magazine** en heeft hierin op exact deze plek een vaste column. Het heeft hem verheugd dat hij de mogelijkheid kreeg op een selectie uit zijn vele publicaties te bundelen in dit boek: 'Polsslag van pastoraat'. Nooit schroomde hij het kerkelijk gezag, ook het episcopale, de mantel uit te vegen, wanneer kerkrechtelijke scherpslijperij het dreigde te winnen van liefde en deernis.

Goertz constateert dat momenteel "door eigenzinnige leiders de kerkelijke praktijk weer omslaat in een beknotting van de redelijke vrijheid. Concreet betekent dit dat na de verfrissende spiritualiteit van het Tweede Vaticaans Concilie tegenkrachten zijn ontstaan waardoor een leefbare toekomst voor veel katholieken een wazige voorstelling is geworden. In de contacten met afzonderlijke personen en beleidsmakers heb ik in al die jaren midden in de werveling van emoties en tegengestelde denkbeelden geprobeerd om mijn eigen beleving en overtuiging als een kompas van mijn denken en doen te hanteren." Een bundel gedachten die met recht een tijdsdocument mag heten. (LvG)

LEON GOERTZ: 'POLSSLAG VAN PASTORAAT – LEVEN EN GELOVEN IN DE SNELKOOKPAN VAN TIJD EN RUIMTE'.

Uitg. Hein Berendsen, 2016; 318 blz., € 20,-

RE CEN SIE.

Terwijl gedurende deze zomermaanden in westerse landen veel mensen met hun vakantiespullen de wijdere wereld intrekken, naar keuze te voet, per fiets, auto, caravan, bus, boot, trein, vliegtuig, komen elders op die wereld veel mensen niet verder dan dat ze dagelijks met spullen moeten sjuwen om te kunnen bestaan. Inclusief geen keuze.

